

3TU. Centre for Ethics

‘Stel je voor dat je, met alle ontwikkelingen bij de faculteit Biomedische Technologie, van iemand een sprinter kunt maken die een wereldrecord op de 100 meter loopt. Die Übermensch is nu nog sciencefiction. Maar als de maakbaarheid van de mens zo toeneemt, moeten onderzoekers samen met filosofen goed nadenken over dit soort ontwikkelingen en partij zijn in een openbaar debat hierover. Hun opvattingen moeten ze baseren op fundamenteel en toegepast onderzoek.’

Met deze beschrijving schetst prof. dr.ir. Anthonie Meijers, TU/e-hoogleraar Filosofie en Ethiek van de Techniek meteen in grote lijnen de doelstellingen van het 3TU Centre for Ethics, dat eind januari officieel van start is gegaan. Het Centre for Ethics is geen fysieke entiteit, maar bestaat virtueel als één centre. Het daadwerkelijke onderzoek zal aan de drie TU's worden gedaan, onder de vlag en aansturing van het centre. Aanleiding voor de oprichting zijn de vele en grote maatschappelijke veranderingen die gaande zijn. De technische ontwik-

kelingen, vaak de motor van maatschappelijke veranderingen, gaan snel en spelen zich op een ongekende schaal af. Prof.dr. Christian Illies, medewerker van het nieuwe Centre for Ethics en van de afdeling Filosofie van de TU/e-faculteit Technologie Management: ‘Denk aan de invloed van de nieuwe media, of beter, de computer in het algemeen in relatie tot bijvoorbeeld de persoonsidentificatie. Privacy en autonomie zijn in onze maatschappij zeer belangrijke waarden, wordt daarmee rekening gehouden bij de ontwikkeling van producten? En in hoeverre? Hetzelfde geldt

een feit

voor ontwikkelingen binnen de nanotechnologie en bij BMT, daar gelden die waarden evenzeer.'

Meijers: 'Ook in het algemeen zie je dat de aandacht voor ethische zaken toeneemt, want de huidige technische ontwikkelingen zetten sommige morele kwesties op scherp. Een complicerende factor is dat er na de ontzui-ling geen gemeenschappelijk of vanzelfsprekend kader meer is; iedereen is veel individualistischer geworden. Sommigen maken zich druk over privacy op internet, zoals adressen die je op websites achterlaat, anderen minder

of niet. Maar welke risico's wil je nemen, hoe belangrijk is die vrijheid? Daar is geen consensus meer over.'

De afdelingen filosofie van de TU/e en de TU Delft werken al zo'n vijf jaar samen, ook op het gebied van onderzoek. Op dit moment werken drie onderzoekers zowel in Delft als in Eindhoven. Samenwerking betekent schaalvergroting voor beide afdelingen, die relatief klein zijn ten opzichte van faculteiten. Met de 3TU werd ook de Universiteit Twente bij de samenwerking betrokken en zo ontstond het Centre for Ethics, dat in de universitaire wereld de grootste groep is die zich bezighoudt met de filosofie van de techniek.

De gezamenlijke Colleges van Bestuur hebben anderhalf miljoen euro voor vijf jaar beschikbaar gesteld voor het centre. Het is de bedoeling om met dat geld meer geld voor onderzoek binnen te halen. Meijers gaat ervan uit dat bedrijven, maar ook NWO, geïnteresseerd zijn in onderzoek naar ethische aspecten van de techniek: 'Maatschappelijke inbedding en vertrouwen in de techniek wordt een steeds belangrijkere voorwaarde voor de implementatie van producten. Denk bijvoorbeeld aan kernenergie, genetisch gemanipuleerd voedsel, maar ook windenergie. Hoe beter je op reacties en potentiële problemen kunt anticiperen, hoe groter de kans van slagen een product heeft.' Illies: 'Het bedrijfsleven heeft steeds meer behoefte aan mensen die ethisch problemen kunnen analyseren en oplossingen daarvoor kunnen vinden. Het opstellen van een ethische code is allang niet meer genoeg. Bovendien is dat vaak *window dressing*. Maar de economische noodzaak voor ethisch ondernemen neemt toe en mensen zijn kritisch genoeg om door een pr-praatje heen te kijken.'

Voortraject

Het fundamenteel en toegepast onderzoek binnen het centre zal gedaan worden door aio's en postdocs. Er komt ook een internationale PhD-opleiding. Via workshops, seminars en congressen zal het onderzoek een rol gaan spelen in het publieke debat. Dat zelf overigens ook weer onderwerp van studie kan zijn. Meijers: 'Je kunt leren van dingen uit het verleden, bijvoorbeeld door een analyse van de publieke debatten over kernenergie die in de jaren zeventig gevoerd werden. Je kunt niet alleen de argumenten analyseren, maar ook de emoties die er een rol bij spelen. Conclusies kun je

Christian Illies (links) en Anthonie Meijers.

dan – voorzichtig – doortrekken naar belangrijke thema's van nu, zoals genetisch gemodificeerd voedsel.' Kenmerkend voor het Centre for Ethics is dat het onderzoek wordt gedaan parallel aan het onderzoek van de Centres of Excellence van de 3TU. Aan de TU/e zal het onderzoek zich concentreren op sustainable energy, nano-biotechnology en hightech systemen. Zo kan er in een vroeg stadium onderzoek worden gedaan naar morele problemen die zich kunnen voordoen bij technologische ontwikkelingen. En die kunnen op hun beurt weer een rol spelen bij het verloop van het technologische onderzoek. Illies: 'Je kunt nu al in het voortraject onderzoeken welke waarden en normen in het geding kunnen zijn. Neem de opslag en het vervoer van waterstof, een schone en veelbelovende energiebron. Wordt er in het voortraject rekening met risico's gehouden, zo ja, welke en in hoeverre? Welke waarden worden daarbij gehanteerd? Vaak zijn die namelijk conflicterend: iets moet goedkoop zijn én duurzaam én veilig. Maar wat is veilig genoeg?' Naast toegepast onderzoek gaat het centre ook fundamenteel onderzoek doen. Illies: 'Het gaat om onderzoek naar algemene waarden en uitgangspunten. Neem de volgende vraag: Is respect voor het milieu goed omdat het een waarde in zichzelf is of alleen maar omdat het goed voor de mens is? Het antwoord maakt een groot verschil voor hoe je met het milieu omgaat.' Een apart item is de regelgeving, die vaak ontbreekt of achterloopt bij nieuwe technische ontwikkelingen. Meijers is ervan overtuigd dat er op de departementen van ministeries zeker aandacht is voor ethische aspecten bij regelgeving.

Wereldwijd

Eind januari was de officiële opening van het Centre for Ethics in Den Haag. Daar komt een 'campus' waar ook het centre een kantoor krijgt. De campus is een initiatief van de TUD, de Universiteit Leiden en de gemeente Den Haag. Het moet een soort pied-à-terre voor de universiteiten worden, als een interface naar de beleidswereld. Zo wil men niet alleen bekendheid aan studies en onderzoek geven, maar ook opdrachten binnenhalen. Meijers denkt daarbij aan de ministeries van VROM, Justitie en Binnenlandse Zaken. Op dit moment worden de eerste aio's geworven voor de PhD-opleiding. Meijers: 'We adverteren wereldwijd want we willen de beste onderzoekers. Wij zoeken aio's met een dubbele achtergrond, die filosofie en een technische studie hebben gecombineerd. Dat zijn vaak de betere studenten, ze spreken de taal van de onderzoeker en kunnen gemakkelijk zaken met elkaar in verband brengen.'